

Ladislav Babić

Kakvo novinarstvo?

Današnje je društvo, promatrajući ne samo njegov najrazvijeniji dio koji voli sebe nazivati „zapadnom civilizacijom“, „slobodnim svijetom“, „bastionom demokracije“ i ne znam još kakvim propagandističkim imenima iza kojih uglavnom stoji svega desetak posto suštine, izrazito konfliktno. Kako sukobi ne izbijaju sami od sebe, već iza svakog od njih stoji uzrok – uvreda, ljubomora, nesporazum, krađa,... – svakako da iza konfliktnosti suvremenog svijeta također postoje uzroci. Pojednostavljeno, za one koji ne vole terminologiju svedenu na ekonomske i klasne motive, mogli bismo onaj osnovni imenovati *krađom*. Lopovi su pokrali većinu ljudskog roda, obogatili se, temeljem stečene moći upregli u svoj jaram pokradene i nadalje ih, u ublaženoj varijanti robovlasničkog društva, koriste za svoje daljnje lopovluke, pardon – bogaćenje. Tako nastaje klasna struktura društva – „mi“ i „oni“ – što bi trebalo biti relativno jasno, ako niste „oni“, kojima je stalo da stvar ostane zamagljena. Među „nama“, postoje i oni svjesniji kojima je stvar savršeneo jasna, barem toliko koliko je većini nejasna, te si daju truda u goleme pasivne većine čovječanstva probuditi aktivizam za promjenom postojećeg stanja. Ne državnim udarima, atentatima ili sličnim parcijalnim rješenjima, za one koji ih izvode sasvim prihvatljivima ali ne i za većinu potlačenih, već globalnim, sistemskim rješenjem problema, napose uzroka u korijenu kojega teškoća i leži. Revolucionarnom, korjenitom promjenom društveno ekonomskih odnosa, opet

pojednostavljeno rečeno – denunciranjem lopova, podruštvljavanjem ionako od društva otete imovine i inauguracijom pravednih društvenih odnosa.

Vladajuća elita u očuvanju za nju vrlo prihvatljivog postojećeg stanja, koje nastoji još više navući u svoju korist, pritom koristi sve moguće mehanizme – od primitivne sile, ekonomske moći, obrazovanja i sve do u njenu korist upregnutog novinarstva, kome prepušta – dakako, pod kontrolom spomenutih elita – ulogu zavađanja čitatelja i skretanja pozornosti sa suštinskih na one stvari koje nam servira kao navodno velike društvene probleme. U suštini, banalnosti svakodnevne egzistencije koje ne zadiru u promjenu društveno ekonomskih odnosa. Ako se protivnik, a tako moramo sagledavati one koji nas krađu i svim raspoloživim sredstvima čuvaju monopol na tu, preko uspostavljenih državnih struktura legaliziranu djelatnost – naročito kad je usmjerena prema nerazvijenom svijetu koji se implicitno ili eksplicitno tretira kao inferioran, manje vrijedan i tek kao rezervoar sirovina, potencijalno tržište roblja (radne snage) kome će se isporučivati proizvodi u osnovi kojih leži trostruka eksploatacija: preko podcijenjenih sirovina, precijenjenih gotovih proizvoda i nepoštivanja humane vrijednosti radnika uvučenih u tu rabotu – onda je etički sasvim nedvoumno da i eksploatirani smiju primjeniti podjednake metode za oslobođenje od lanaca kojima su stegnuti. Moralno je to sasvim neprijeporno, mada se svim silama nastoji nezadovoljnima i/ili pobunjenima na pleća svaliti moralna odgovornost uzvraćanja istim sredstvima kojim su svakodnevno, iz godine u godinu, već par stoljeća izloženi od onih koji im nastoje nametnuti krivnju. Druga je stvar što će poniženi, tek u krajnjem slučaju, trenutak kojega ne biraju oni već upravo njihovi protivnici, posegnuti za nasiljem koje odnosi ljudske živote, pokazujući tako prekomjernu strpljivost i humanizam kojega fali u vladajuće klase. Do tog časa, metodi borbe su nenasilni, ali takvog tipa da ili vrše pritisak na vladajuće za ublaživanjem stanja (štrajkovi, demonstracije), ili takvog da obrazuju potlačene kako bi shvatili svoj položaj i postali jednog dana spremni za sveobuhvatnu promjenu. Tome služi novinarstvo, naravno ono koje još nije uzurpirano od vladajućih; novinarstvo prvenstveno stoga što u većine baš i nije razvijena kultura čitanja umjetničkih djela - koja uostalom često i ne korespondiraju s aktuelnom društvenom situacijom - dok je obrazovanje uglavnom uzurpirano od vladajućih koji nameću obrazovne programe (posebno u području društvenih znanosti, za njihov položaj najosjetljivijih), a sem toga, konciznost i precizna usmjerenost novinskih članaka na problem, te žed ljudi za informacijama o zbivanjima oko njih gura žurnalizam u prvi plan. Samo...

Dobro shvaćajući da je bolje spriječiti (nemire koji im zauvijek mogu oduzeti prednosti do kojih su došli lopovlukom) nego liječiti (a znano je kako svaki lijek

može biti neizmjerljivo skup, posebno ako je terapija invazivna), suvremeni korporativistički kapitalizam odlučio je uzde nad novinarstvom i njegovim radnicima – novinarima – uzeti u svoje ruke. Kako je odavno poznato da se „*ono čega nema u medijima nije ni dogodilo*“, „informacije“ kojima se zasipa stanovništvo samo su u kvaziinformativni oblik upakirane dezinformacije; bilo skretanjem pogleda javnosti od najžešćih problema koji je pritišću, bilo naprosto šutnjom. „*Panem et circenses*“ (*kruha i igara*); još su rimski carevi znali kako smiriti narod odvrćajući mu pažnju na banalnosti, i od tih vremena sve se sofisticiranije taj moto upotrebljava u dresuri potlačenog radništva, da skače kroz obruče (ma i vatreni bili) koji odgovaraju dreseru. Kroz spektar novina(rstva) pod kontrolom elita, uspiju se provući mediji nezavisni od donacija, dotacija, reklama i inih poluga kojima ih se nastoji disciplinirati, zavisni od jedne jedine stvari relevantne za medije i njihove korisnike – *istine* (tipični regionalni primjer, kojeg je korporativističko društvo ipak uspjelo uništiti, je „*Feral Tribune*“). Čija spoznaja bi trebala doprinjeti njenom humanističkom tretiranju u borbi protiv negatora, falsifikatora i svekolikih njenih degradacija i relativističkih korišćenja.

Jedan od takvih, hvala bogu još neugaslih listova, „[Monthly Review](#)“ – *socijalistički magazin* u kojem je *Albert Einstein* još 1949. godine objavio svoj čuveni članak „[Why Socialism?](#)“ („[Zašto socijalizam?](#)“) – čini se da je do danas uspio održati nezavisnu poziciju u promišljanju stvarnosti. Njegov urednik *Robert W. McChesney* objavio je rad „*Korporativni mediji i prijetnja demokraciji*“, vrlo dobar pregled i analiza uloge korporativnog novinarstva (prvenstveno američkog, za kojim se povodi sve veći dio ne samo zapadnog svijeta) u dresuri i discipliniranju društva potrebama kapitala, objavljen u [prijevodu](#) na portalu [slobodnifilozofski.com](#). Zainteresirani će svratiti tamo na čašicu užitka, a ja ću tek spomenuti, po mom mišljenju krivu polaznu poziciju u pristupu ispravno prikazanim činjenicama. Citirajmo dio njegova rada, gdje je podvučen problematični dio:

„Velik dio rasprava o novinarstvu temelji se na ideji novinarstva kao profesionalnog rada, po tonu politički neutralnog i neovisnog o komercijalnim vrijednostima. Ova je ideja povijesno relativno nova, pa je lako možemo staviti u kontekst. Iako je u više nego jednom smislu problem medija u demokraciji danas važniji nego ikad prije, radi se o problemu starom koliko i demokracija sama. Kad je 1789. izrađen, nacrt Ustava SAD-a sadržavao je eksplicitne odredbe o autorskim pravima kako bi se interesi autora uskladili s potrebom šire zajednice za pristupačnim informacijama. Kad je dvije godine poslije usvojen Prvi amandman, izrijekom je zaštićena sloboda tiska (uz nekolicinu drugih sloboda, poput slobode

govora i okupljanja). Postojala je naime zabrinutost da bi vodeća politička stranka ili frakcija mogla opozicijski tisak (sve su novine u to vrijeme bile politički pristrane) staviti izvan zakona ako im se ne zabrani da to učine, kao što je u to vrijeme bila uobičajena praksa u Europi. Ako ne mogu postojati tiskovine koje zastupaju suprotstavljena mišljenja, ne može postojati ni demokracija. Karl Marx, koji se većinu života uzdržavao novinskim radom, bio je gorljivi zagovornik ovakvog shvaćanja slobode tiska.“

U društvu koje je konfliktno, u kojem ne postoje nikakvi „neutralni“ politički odnosi već su oni upravo suprotno, skoncentrirani na uspostavljanje prevlasti različitih interesa, sintetski razgraničenih kao kapitalistički i proleterski, neutralno novinarstvo ne samo da nije poželjno, ono je u osnovi sterilno i svodi se na iznošenje – doduše istinitih – činjenica, bez njihova raščlanjivanja i tumačenja. Činjenica, istina, je „*ono što jeste onakvo kakvo jeste, i nikakvo drukčije ne može biti*“, a osnovno je protumačiti iz kojeg razloga to „*jeste kakvo jeste*“ i zašto (navodno) „*nikakvo drukčije ne može biti*“. Daklem, novinarstvo mora biti angažirano, a razdjelnicu – na kojoj strani – čini humanistička etika. Sasvim sigurno *Marx* nije zastupao neangažiranu vrstu slobode tiska. Vrlo pojednostavljeno prikazano, imamo li vagu sa dvije zdjelice, gdje utezi pretežu nad sadržajem koji se važe, moramo dodavati na stranu sadržaja kako bismo uopće mogli uspostaviti ravnotežu. Zna li se tko (kapital) u društveno ekonomskim odnosima nad kim (radno zavisnim stanovništvom) preteže, jasno je da humanistička koncepcija novinarstva mora iznoseći istinu, zastupati stranu potlačenih, pritom istinu ne silujući, ne iskrivljujući je, već samo logičkom i humanističkom analizom tumačiti uzroke neravnopravnosti dviju brojčano (a ne samo ekonomski) disproporcionalnih društvenih skupina, i zauzimati se za pravedno rješenje. A to nije demokracija (uglavnom, koliko-toliko samo politička) kakva se danas naivnežima prodaje, već isključivo ravnopravno ostvarenje *ekonomske, socijalne i političke demokracije!* Kao što navodi autor spomenutog rada:

„Općenito je pravilo u profesionalnom novinarstvu sljedeće: ako elita, gornjih 1 ili 2 posto društva koji kontrolira većinu kapitala i vlada najvećim institucijama, dijeli mišljenje o nekom pitanju, ono je izvan dosega novinarske kritike“

Nažalost, takvo stanje danas sve više prevladava, a onda to svakako nije neutralno novinarstvo, a u danim uvjetima povratak na neku kvazineutralnost samo bi doprinjeo održanju status quoa u raspodjeli društvene moći. Dok ona ne bude spuštena na razinu potencijalnog utjecaja svakog člana društva, dotle novinarstvo

mora biti angažirano. Na ispravnoj strani! Tek na taj način – isključimo za sada nasilne revolucionarne prevrate – može se uspostaviti ravnoteža moći, ali ne dviju po prirodi stvari suprotstavljenih društvenih skupina, već svih članova društva. Moći, koja ne počiva, kao danas, na društvenoj nejednakosti ostvarenoj prvenstveno perfidno legaliziranim oblicima lopovluka a održavanoj također legaliziranim sredstvima prisile – već onoj koja počiva na radu, pravednoj raspodjeli rezultata rada, istini i poštenju, bez manipulacija moćnijih nad slabijima. U aktualnim uvjetima, ako pod neutralnim žurnalizmom smatramo inzistiranje na istinitoj prezentaciji činjenica, i na njihovom nemanipulativnom tumačenju, takvo novinarstvo i nije neutralno već duboko angažirano na strani istine, jer ona – istina – je na strani slabijih. A to je i onda jedino poželjno, društveno angažirano novinarstvo. Društvo, a i novinari sami, mora biti svijesno da tko ne promiče takvu vrstu novinarstva nije drugo do plaćenik uskog sloja koji iskorištava golemu većinu, i unatoč prividnom alibiju – kako oni pošteno služe svoj kruh (zastupajući i braneći nemoralne ideje!) – treba biti svijesno svoje moguće sudbine u nekom potencijalnom (prema ovom autoru, najvjerojatnijem) raspletu društvenih proturječnosti. Sudbina jednog, ne novinara, već [znanstvenika](#) koji je sredstva za svoja istraživanja prikupljao upravo služeći takvima, u najnestabilnijem trenutku francuskog društva, trebala bi im biti upozorenje. Ne zato što ja za to plediram, već je takvih sudbina prepuna historija, i daljnja i bliža. No, svaki pojedinac vlastitu drži u svojim rukama, dok mu je društvena kretanja ne preotmu i usmjere u (ne)željenom smjeru. Uostalom, smije li pojedinac, zašto i društvo ne bi moglo uzeti sudbu u svoje ruke? A kroz njegovu, prosijavaju se kobi njegovih članova.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>